

Godt om medisinsens tvetydige fremskritt

Skydsgaard MA.

Ole Bang og en brydningstid i dansk medicin
335 s, tab, ill. Århus: Aarhus Universitetsforlag, 2006. Pris DKK 348
ISBN 87-7934-228-0

Denne solide og gjennomarbeidede biografien over en av Danmarks fremste leger på 1800-tallet er basert på legen og medisinhistorikeren Morten A. Skydsgaards doktoravhandling. Det er liten tvil om at Ole Bangs levetid

(1788–1877) representerte en av de mest gjennomgripende medisinske brytningsperiodene noensinne. Hans innflytelse var på det største rundt 1850, han pleiet omgang med kongelige og ble mot slutten av sitt liv landets høyest dekorerte lege. Da hadde han allerede mistet mesteparten av sin faglige autoritet og ble oppfattet som en reaksjonær kraft. Ertetiden har vært hard mot Ole Bang. I 1880-årene ble han karakterisert som «mer genial Praktiker end egentlig Videnskabsmand».

Bangs ry var basert på den kliniske legevitenskapen, altså erfaringer og iakttagelser ved sykesengen, og han mente nye teorier måtte vise sin verdi der, slik den hippokratiske læren hadde gjort det i to tusen år. Han hadde et sterkt forhold til naturens legende kraft og holdt i det lengste fast ved humoralpatologiske prinsipper.

Ved å gå dypt inn i de medisinske debattene rundt midten av 1800-tallet viser Skydsgaard at opphavsmyster og heltehistorier ofte er nettopp det. De lineære fortellingene om legekunstens suksesser fortøner seg gjerne mer problematiske og mindre entydige jo nærmere dem man kommer. Det er bokens store styrke at den viser frem dette, men samtidig en svakhet at diskursene i litt for liten grad blir perspektivert.

Bakteriologiens og laboratoriemedisinens grunnleggende paradigmeskifte åpnet ikke bare veien for nye medisinske forståelsesformer og behandlingsmåter, men omdefinerte også langt på vei vitenskapsbegrepene. Slik handler ikke denne beretningen bare om en umåtelig innflytelsesrik leges manglende evne og vilje til å følge med i utviklingen av faget, men like mye om skiftende hegemonier og konstruksjon av kunnskap. Det er synd at Morten Skydsgaard ikke synliggjør dette problemfeltet mer tydelig. Men vi får likevel et innsiktsfullt bilde av prosesser fulle av motsetninger og motstand – og et godt innblikk i at det knapt nok finnes medisinske felter

som ikke rommer kontroverser, blindspor og motsigelser.

Det var først og fremst tyfoidfeber, kolera og barsefieber Ole Bangs kamper sto om, men også bakteriologien og laboratoriemedisinen. Det var slag han var dømt til å tape. Men hans rolle i 1800-tallets medisinske moderniseringsprosess var tvetydig. Han innførte stetoskopet i dansk klinisk praksis i 1823, men nektet selv i 1840-årene å bruke det. Bangs skepsis synes altså ikke å ha omfattet sanseoverskridende apparater, men bruken av dem, og han argumenterte for at blind tiltro til mikroskopets muligheter kunne føre til skjebnesvangert gale kreftdiagnoser der legens erfarne hender kunne ha ledet til bedre resultater.

Skydsgaards bok er verdifull. Ikke minst fordi den bidrar til, som han selv påpeker, at medisinhistorien kan «forhindre en forblændelse af den nutidige lægevidenskab». Den anbefales.

Ole Georg Moseng

Institutt for sykepleievitenskap og helsefag Universitetet i Oslo

Kriminalisering av sexkjøp

Jessen L.

Det ideelle offer

Andre tekster om prostitusjon. 365 s
Oslo: Koloritt forlag, 2007. Pris NOK 298
ISBN 978-82-92395-42-4

Redaktøren, Liv Jessen, er utdannet sosionom og en ivrig debattant i mediene på bakgrunn av 23 års erfaring ved Pro Sentret – et norsk kompetansesenter for prostitusjon – som hun nå leder. Hun er en varm motstander av krimi-

minalisering av sexkjøp. I Norge har vi lenge hatt lovforbud mot kjøp av seksuelle tjenester fra mindreårige, men regjeringen ønsker nå en lovutvidelse slik at forbudet skal gjelde kjøp også fra voksne, i samsvar med blant annet svensk lovgivning. Dette er et ledd i bekjempelsen av prostitusjon og menneskehandel.

Jessen bekjenner i forordet at hun tidligere hadde en enkel «radikalfeministisk» forståelse av prostitusjon. Da trodde hun at jobben besto i å «frelse de stakkars horene». Nå vil hun heller frelse leseren for sitt syn: Kriminalisering er et onde! Hennes utvalg av bidrag reflekterer dette – det er blitt en lite gjennomarbeidet og kvalitetsmessig ujevn samling av litt av hvert om prostitusjon.

Blant bidragsyterne finner vi to svenske kvinner som definerer seg som sexarbeidere, hun som leder de prostituertes interesseorganisasjon i Norge og en aktivist for prostituertes rettigheter. Flere bidrag skriver seg fra arbeid ved Pro Sentret, andre innlegg er basert på egen forskning. Annet Brunovski skriver lærerikt om hjelp til ofre for menneskehandel. Basert på sin masteroppgave skriver Irina Polykovas interessant om hallikens ulike roller. May-Len Skilbrei etterlyser kunnskap om prostitusjonens historie i Oslo. Hun reflekterer over nåtidens debatt i lys av tidligere tider. Per Kristian Dotterud mener at tilhengere av kriminalisering er «ideologisk fartsblinde» og sammenlikner dette med venstresidens støtte til Pol Pots terrorregime. Lars Gule argumenterer for at salg-kjøp-situasjonen rundt seksuelle tjenester er en formelt likeverdig relasjon. Det er umyndiggjøring av de prostituerte at de ikke kan bli straffet, mens de som kjøper sex kan bli det. Han hevder at norske myndigheter «med åpne øyne velger å forsterke ydmykelsen av prostituerte». Prostituerte sammenliknes med fotballspillere i Ida Erstads og Thomas Hylland Erikssens innlegg. De bærer begge på drømmen om migrasjon fra fattigdom. Fotballspillere må sjelden bryte lover. Prostituertes arbeid anerkjennes ikke. Moralsk forargelse og stigmatisering hindrer dem retten til arbeid.

Boken avsluttes med Pye Jacobsens fortelling om Taisha fra Brasil som selger sex i Portugal. Etterpå får hun sine drømmer oppfylt: «en liten klädbutik i Rio de Janerio, precis som planerat». Dette er siste setning i Jessens samling av «andre tekster» om prostitusjon. Den kan likevel bidra til nyanisering av stereotypier og utfordrer oss til å sette bekjempelse av prostitusjon og menneskehandel på dagsordenen også innen våre fagfelter.

Berit Schei

Institutt for samfunnsmedisin
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

Navn på kroppsdeler

Uri H.

Kroppsspråk

Om kropp og ord. 190 s, ill. Oslo: Det norske samlaget, 2007. Pris NOK 299
ISBN 978-82-521-7020-7

Helene Uri er opptatt av språk, og det bør man vel være som lingvist. Denne gang har hun valgt å skrive på nynorsk. Det overrasker kanskje noen av dem som kjenner hennes forfatterskap fra før av.

Tittelen kan nok umiddelbart misforstås, for dette er ikke en innføring i kroppens «tause» språk. Tvert imot består den av 175 forskjellige benevelser på kroppsdeler, ord som angivelig skal være levende

i befolkningen. Eller i visse deler av den. Kapittelinnvidlingen følger de forskjellige kroppsregionene – *Heilt på toppen, Overkroppen, Øvre ekstremitetar, Midt på, Underkroppen, Nedre ekstremitetar*.

Ifølge innledningen er dette «ei språkbok». Det forplikter. Da forventer man å få systematisk informasjon, ikke bare hva den enkelte kroppsdel heter på norsk og latin (samt visse andre europeiske språk). Jeg har dessuten en følelse av at mange av ordene har en sterkere tilknytning til forfatterens egen Oslo-bakgrunn enn til de nynorske dialektene. Derfor savnes et større utvalg av norske dialektord, noe som muligvis kunne gjort dette til nettopp en språkbok. Også en nærmere forklaring på de latinske betegnelsene kunne vært på sin plass. Kunne for eksempel ikke likheten mellom *clavicula* og en middelalderisk nøkkel beskrives? At «*manubrium* er avleidd av latin *manus* som tyder hand» er greit nok, men kunne det ikke samtidig nevnes at det også er betegnelsen på håndtaket på det korte romerske sverdet, som – sammen med resten av brystbeinet – nettopp viser de gamle anatomenes sans for formmessig likhet.

Underkroppen har som forventet fått uforholdsmessig mye plass, noe forfatteren uttrykkelig frasier seg ansvaret for. Jeg er ikke sikker på om godfolks omtale av kroppens genitalia vanligvis er så utfyllende som det her antydes. Ved nærmere studium av noen av ordene kan man også fristes til en smule korrigerende. Som når ordet «balla» for Helene Uri er «eit ord for heile sula-mitten, ikkje berre testiklar med tilhøyrande pung, men stong pluss bjøller».

Det er en litteraturoversikt, men det mangler stikkordregister, noe som savnes, siden organomtalene ikke synes å følge noe alfabetisk system.

Jeg er sterkt i tvil om hvem som er målgruppen, men antar at den yngre garde vil ha et og annet å glede seg over. Dersom forfatteren i stedet hadde gått litt mer «vitskapeleg» til verks, gjort et snevrere utvalg og latt døgnfluene være, samt gitt en bredere omtale og mer gjennomført forklaring til det enkelte ord, ville *Kroppsspråk* antakelig ha hatt større interesse innen den medisinske fagkrets. Slik den nå fremstår, har den det neppe.

Per Holck

Institutt for medisinske basalfag
Universitetet i Oslo

Thriller fra smittevernfeltet

Oksholen T.

Smertegrensen

345 s. Oslo: Gyldendal, 2007. Pris NOK 339
ISBN 978-82-05-35364-0

Dette er en skjønnlitterær thriller der temaet er biologisk terror ved hjelp av koppevirus. Noen personer som bærer nag til Norge og som dessuten har den kompetanse og de ressurser som trengs for å utføre et bioterroranslag, sender en «selv-

mordssmitter» hjem til gamlelandet. Den smittede utvikler sykdommen etter ankomst til Trondheim og bruker dagene til å prøve å smitte flest mulig på sin vei, sist ved innleggelse i St. Olavs Hospital.

Man skal være ganske konsentrert når man leser første del, for her veksler forfatteren i utstrakt grad mellom fortid og nåtid. Dette er jo en velkjent fortellerteknikk, som denne gang medførte at jeg mistet tråden – og litt interessen. Det er i annen halvdel det utvikler seg til en situasjon der koppeutbruddet er selve drivkraften i handlingen. Det er å håpe at legene ved det virkelige St. Olavs Hospital ville ha stilt koppediagnosen langt raskere og iverksatt smitteverntiltak kjappere enn det legene i beretningen gjør – men det er slik forfatteren skaper dramatik.

Jeg har, rimeligvis, aldri sett en koppepassient, men har lest meg opp såpass at jeg vet at det ikke renner mye gørr fra koppepustlene, noe man får inntrykk av her. Selv om smittemåtene ikke alltid er fremstilt etter læreboken, skaper situasjoner med tumulter der noen skjærer seg på glasskår noe mer spenning enn det en dråpesmittesituasjon kan frembringe. Inkubasjonstiden bør heller ikke være for lang om man skal skape driv. Jeg har full forståelse – vel, i hvert fall forståelse – for at en thrillerforfatter tar seg friheter for å skape spenning og driv i handlingen, selv om forfatteren også virker som forskningsjournalist.

Jeg må innrømme at jeg ikke helt fikk personene under huden. Kanskje hadde det vært lettere om jeg først hadde lest Oksholens tidligere thriller (*En rik høst*) fra samme miljø og med de samme hovedpersoner.

Selv om koppesykdommen for lengst er utryddet, er det bekymring for at terrorister kan ha tilgang til viruset og kanskje også evne til bruke det i terrorhandlinger. Det er mye spekulasjon og lite kunnskap når det gjelder å vurdere risikoen for at noe slikt skal kunne skje og på hvilken måte. Det kan være interessant og nyttig at noen

tar for seg slike temaer. Dette skal forfatteren ha ros for.

Og det gikk bra til slutt, bl.a. med hjelp fra både regjeringen og Folkehelseinstituttet.

Øistein Løvoll

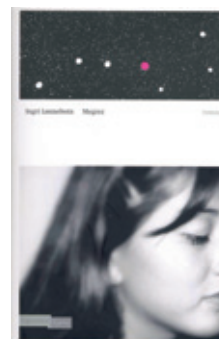
Avdeling for infeksjonsovervåking
Nasjonalt folkehelseinstitutt

Galskap, kjærlighet og seksualitet

Lønnebotn I.

Megrez

251 s. Bergen: Vigmostad og Bjørke, 2007.
Pris NOK 348
ISBN 978-82-419-0479-0

Ingrid Lønnebotn niende roman *Megrez* er fortellingen om Tone som vokser opp med en mor med en alvorlig psykiatrisk lidelse. Tones barndom er preget av frykten for forverring av sykdommen. Forfatteren gir oss et knu-

gende bilde av hvor vanskelig det kan være for et barn å leve i en slik ukontrollerbar tilværelse. Tone søker kontroll gjennom kroppen. Hun utforsker sin gryende seksualitet i møte med de to sønnene til mors kusine «Engelen» på landet, der hun tilbringer alle sommerferiene. Men også landlivet har sine skyggesider, og forbudt kjærlighet, overgrep og arvesynd er temaer som berøres. Lønnebotn trekker en parallell til sagnet om Megrez, den av de sju stjernene i stjernebildet Karlsvognen som nesten ikke lyser. Ifølge sagnet vitner den om en av sju søstre fra det overjordiske som forelsket seg i en fattig bonde nede på jorden. Da dette ble oppdaget, ble hun straffet av Store Far og sluttet å lyse.

Handlingen veksler mellom Tones barne- og ungdomsopplevelser og møtet med Tone som voksen performanceartist. Hennes forestillinger er provoserende og vekker tidvis avsky hos tilskuerne. Kontroll over kroppen er et sentralt tema også i hennes kunstneriske uttrykk. Leseren forstår etter hvert at Tone sliter med skyldfølelse etter hendelser i barndommen, og at hennes kunstneriske virke delvis fungerer som botemiddel for dette. Men i romanens slutfase kommer det frem at voksne personer fra Tones barndom bærer mye av ansvaret for hendelsene i ettertid.

Megrez er en roman som må leses langsomt, for her er raske skiftninger i tid og stemninger. Det er ikke alltid like lett å følge historien slik som den fortelles,